

monitoring report

Elections B&H '96

bulletin of the institute for war & peace reporting & media plan

12 June 1996

number 2

Sedmični pregled B&H medija: 3-9 juni 1996

Tokom sedmice u većini B&H medija prevladavala je konfuzija. Da li je na sastanku potpisnika Dejtonskog dogovora 2 juna u Ženevi dat znak iz startnog pištolja, ili je možda pištolj samo iznesen da bi mu se divili, a zatim i da bi bio očišćen? Voren Kristofer (Warren Christopher), govoreći ispred administracije SAD, koja i sama zna da se nalazi u porođajnim mukama predizborne kampanje, očito je planirao da barem sam napuni pištolj, sa namjerom da se ove sedmice u Firenci iz njega da znak za start. Jer, on je bio odlučan da i Bosanci, takodjer, moraju imati priliku da glasaju, radije ranije nego kasnije, i uprkos takvim oklijevanjima kakva bi OSCE mogao zagovarati zbog uslova u kojima će se glasati. Predsjednici (i službeni mediji) u Hrvatskoj i Srbiji takodjer nisu imali nikakve sumnje da je trka ustvari počela. Oni su svoj dio posla već odavno završili.

Mediji u dijelovima Federacije pod kontrolom Armije nisu bili tako sigurni. Neki su izjavili da se radi o pogrešnom startu, citirajući u velikoj mjeri izvještaje Krisa Hedžisa (Chris Hedges), reportera *New York Times*. Njegovi napadi na politiku SAD - i na OSCE, zbog protivljenja Vašingtonu - izgleda da su ohrabрили razmišljanja, kako o poželjnosti, tako i o neminovnosti održavanja izbora prije 14 septembra.

Predsjednik Izetbegović, oslobođen Kristoferovog ženevskog zagraljaja, pojavio se na "Dnevniku" TV B&H 3.juna da bi preporučio: "Smatram da će bosanske stranke bojkotovati

izbore ukoliko se uslovi ne ispune." Medjutim, veliko okupljanje 8 juna na brdu Žuč, povodom proslave četvrte godišnjice prve ratne pobjede Armije, organizovano je kao predizborni skup SDA. TV B&H je u potpunosti sarađivala u tome. Voditelj "Dnevnika" procijenio je da je na skupu bilo prisutno 90.000 do 100.000 ljudi. I mada su u filmskom izvještaju pokazane zastave i plakati SDA, i istaknuta zelena zastava sa zvijezdom i polumjesecom, te preneseni ritmički intonirani uzvici "Alija! Alija!" prilikom Predsjednikovog dolaska, kamera nije pokazala okupljenu masu na način kojim bi se mogla potvrditi voditeljeva procjena o broju prisutnih.

Ovo možda nije kampanja zbog koje su Predsjednik i njegova stranka u potpunosti sretni, ali to je ipak kampanja, i to takva u kojoj izgleda da je Izetbegović odlučan da zahtijeva - a TV B&H da obezbijedi - da on iskoristi sve prednosti koje mu daje njegov položaj.

Stvari su izgledale drugačije u Mostaru, uprkos činjenici da su tamo općinski i gradski izbori definitivno zakazani i da treba da se održe za tri sedmice. Pokrivanje izbora na lokalnoj televiziji bilo je upadljivo po odsustvu praćenja kampanje na obje obale Neretve. U svom jedinom, dvadeset riječi dugom izvještaju o predstojećim izborima, u vijestima na TV (istočni) Mostar 8.juna, spomenuto ja samo da je vodeća SDA prihvatila (neimenovane) kandidate. Hrvatska Televizija Mostar, sa svoje strane, nije u ovoj sedmici proizvodila vlastiti program zbog prekida u snabdjevanju električnom energijom, te je

umjesto toga preuzimala "Dnevnik" Hrvatske televizije.

Radio Herceg Bosna, s druge strane, nadomjestio je ovu prazninu upadljivom demonstracijom odanosti HDZ-u, time što se oglušio na prijavljivanje na izbore višenacionalnog "Udruženja Građana za jedinstveni Mostar", kao i što je redovno stavljao uvrijedljive primjedbe na događaje i uslove života na "Muslimanskoj strani".

U Republici Srpskoj, naravno, predizborna kampanja traje već sedmicama. Zahtjev Tribunala u Hagu za izručenje Karadžića i Mladića - i prateća hajka i galama u i izvan Bosne - dale su SDS-u beskrajne mogućnosti da identificira sudbinu svojih vođa i stranke sa sudbinom nacije i "države". Mediji su igrali ulogu koja im je dodijeljena, kako pokrivanjem euforичnih zborova na kojima je stanovništvo izražavalo svoju podršku i odanost navodnim ratnim zločincima, tako i obezbjedjivanjem lokalno uvjerljivih objašnjenja za ponašanje neprirodno neprijateljski nastrojene međunarodne zajednice.

Baš tako je "Dnevnik" Radio Republike Srpske prenio 5.juna komentar dopisnika SRNE iz Pariza: "Američki državni sekretar Voren Kristofer ne insistira na hapšenju predsednika Srpske Radovana Karadžića i generala Ratka Mladića zato što ih smatra stvarno zločincima, nego da bi uklonio ličnosti za koje bi većina građana Srpske glasala na poštenim i slobodnim izborima." S druge strane, isti autoritet takodjer uvjerava svoje slušaoce da, "Međunarodna zajednica strahuje da bi daljni pokušaji satanizacije Srba i zahtjevi da se predsednik Srpske Radovan Karadžić i komandant Glavnog štaba Srpske vojske general-pukovnik Ratko Mladić uhapsu i izruče Haškom tribunalu, mogli izazvati opšte narodni ustanak."

Ali, Zapad ne obilježava samo strah od srpskog jedinstva i moći. Baš kao što Predsjednik Tuđman odskora uobičava objašnjavati uskraćivanje prijema Hrvatske u Savjet Evrope time što govori kako zapadni Evropljani zavide hrvatskoj demokraciji, tako isto i vođe Republike Srpske otkrivaju ljubomoru kod svojih mučitelja. Dragan Mirić, koji je govorio na zboru održanom u odbranu Karadžića i Mladića, a koji je TV Srpska prenosila 4 juna, kaže: "Kad nisu uspjeli da nas vojnički pobijede i fizički zatru, oni sada

pokušavaju da to urade na podmukao, politički, lopovski, zapadnjački način"...Kad smo mi (Srbi) upražnjavali demokratiju, oni su ratovali s Indijancima."

Fantazija, međutim, poznaje tek malo granica. U odvojenim intervjuima 11. juna admiral Lejton Smit (Leighton Smith) izjavio je Svjetskoj Službi BBC, a Karl Bilt (Carl Bildt) TV B&H, kako vjeruju da će bosanski Srbi sami predati Karadžića i društvo. IFOR, prema Lejtonu Smitu zasigurno neće hvatati najtraženiji par za Hag.

Medijska manipulacija u Tuzli

Čak i prije nego što je utvrđen zvanični datum izbora, zloupotreba medija počinje trovati neslužbenu predizbornu utakmicu u Tuzli, drugom gradu po veličini u Bosni. Povlašteni tretman političkih pokrovitelja i strategijsko izostavljanje od strane suparničkih radio televizijski stanica baca sjenku na politički duel između UBSD (Unija Bosanskih Socijaldemokrata), stanke gradonačelnika Tuzle Selima Bešlagića i SDA (Stranke demokratske akcije) koja kontroliše kantonalnu vladu.

Prošlonedjeljna pomama otpočela je nakon bdijenja uz svijeće kojim se odavala počast 71 osobi ubijenoj u srpskom artiljerijskom napadu prije godinu dana. Uskoro nakon toga, pojavio se komentar izuzetnog naboja u lokalnom listu "Zmaj od Bosne", koji je pročitao na TV TPK, kantonalnoj televiziji i u kome se tvrdi da su svijeće strane islamskoj tradiciji, a gradonačelnik Bešlagić optužuje da vrijedja religiozne osjećaje Muslimana. S obzirom da su ova dva medija u tijesnoj vezi s kantonalnim SDA, komentari su ubrzo podstakli strasti na polariziranoj političkoj sceni u Tuzli. Emocionalni protuudarac uslijedio je dva dana kasnije. Uz pomoć press centra UBSD, okupili su se roditelji žrtava da protestuju zbog ovog komentara. Oni su, takodjer, izdali zajedničko saopštenje koje je u cijelosti pročitano na TV Tuzli, općinskoj stanici koja je bliska Bešlagiću. Značajno je napomenuti da nijedna od dvije stanice nije bila voljna emitovati stavove one druge.

Tokom čitave sedmice, od 5-10 juna, bila su očigledna slična narušavanja pravila tuzlanskih medija. Suprotstavljene stanice bavile su se povlaštenim tretmanom svojih političkih

pokrovitelja. TV Tuzla je pokrivala neprikriveno istupe gradonačelnika Bešliagića, koji se pojavio ni manje ni više nego 15 puta u šest glavnih emisija vijesti. Općinska stanica propustila je u svom "Dnevniku" od 5. juna da izvjesti o sastanku kantonalnog vijeća SDA, na kome se raspravljalo o pitanjima vezanim za izbore. Ovo je bilo u izrazitoj suprotnosti sa načinom na koji je TV Tuzla izvjestila o dvije press konferencije koje su održale manje stranke, MBO (Musimansko-Bošnjačka organizacija) i Stranka za B&H.

Sa svoje strane TV TPK takodjer je primijenila taktiku strategijskog ispuštanja vijesti kao i očitog napada na ličnost. Jedan jasan primjer takve taktike bilo je pokrivanje posjete visoke delegacije OSCE Tuzli 8. juna. Odbacujući svako pretvaranje o neutralnosti, TPK je počela večernje vijesti "protokolarnim" sastankom delegacije sa kantonalnim vijećem SDA. Ono o čemu TPK nije izvjestila, bila je činjenica da su predstavnici OSCE istog dana vodili razgovore i sa gradonačelnikom Bešliagićem, na kojima su razgovori o budućim izborima imali značajno mjesto. U stvari, Bešliagić se pojavio u "Dnevniku" TPK samo u negativnom kontekstu, kao što je komentar koga smo već ranije spomenuli. Drugi prekršaj bio je u načinu na koji je TPK pokrio Bešliagićevu press konferenciju održanu 10. juna. Umjesto da izvještava o sadržaju press konferencije (na kojoj je Bešliagić

ponovio svoju kritiku navodnih zloupotreba u politici zapošljavanja od strane kantonalne vlasti), reporter TPK dao je prostora samo Bešliagićevoj kritici SDA. Ni u jednom trenutku u emisiji gledaoci nisu informisani o glavnom predmetu ovog spora, niti su date pojedinosti o stavovima svih glavnih aktera.

Premda ovi primjeri mogu izgledati bezazleni u širem kontekstu, oni ipak predstavljaju uznemiravajući dokaz da su se neki novinari spremni odreći svojih profesionalnih dvoumica zbog političke vjernosti gospodarstvu. Ni jedna strana nije voljna da pošteno predstavi stavove druge, a posljedica toga jeste lokalna medijska scena podijeljena po stranačkim linijama. Ovo ne nagovještava ništa dobro ni za tuzlanske medije, ni za građane Tuzle, kada se tokom ljeta zahukta izborna kampanja.

Sličnu taktiku primijenila je i RTV Zenica prilikom zapaženog izvještavanja o gradonačelniku koji je član SDA. Premda gradonačelnikova politička pripadnost nije bila spomenuta, intenzivno izvještavanje o njegovom svakom koraku poslužilo je kao političko reklamiranje lokalne SDA na isti način kao i izvještavanje TV Tuzle o aktivnostima gradonačelnika Bešliagića. Zenička nezavisna TV stanica ZETEL bila je jedina stanica koja se izdigla iznad sukobljavanja time što je svakoj političkoj partiji koja je bila aktivna tokom ove sedmice ponudila isto vrijeme u svome programu.

Prilozi u listu čiji se sadržaj direktno ili indirektno odnosio na izbore 1996.

Period praćenja:

dnevni listovi 28. maj do 9 jun 1996

sedmični, petnaestodnevni i mjesečni listovi djelimično i duži interval.

Dnevni: Oslobođenje, Večernje Novine, Dnevni Avaz

Sedmični: Svijet, Ljiljan, Hrvatska Riječ

Mjesečni i petnaestodnevni: Slobodna Bosna, Fokus, Dani.

naziv lista	broj listova	broj priloga	broj priloga po broju	najčešće zastupljena forma
dnevni				
Oslobođenje	11	35	2 - 5 priloga	izvještaji i vijesti
Večernje novine	11	33	1 - 5 priloga	izvještaji i vijesti
Dnevni Avaz	11	39	do 6 priloga	vijesti i izvještaji
sedmični, petnaestodnevni, mjesečni				
Svijet	3 broja	3	1	komentar
Ljiljan	3	6	0 - 3	komentar
Focus	2	1	0 - 1 prilog	komentar
Slobodna Bosna	2	2 indirektno	1	karikatura
Dani	1	1 + 1 + 1	3	crtege - bilješke, intervju
Hrvatska riječ	2	2	2	komentar

Mediji ukratko

Radio Studio 99, Sarajevo

"Hajd park" (Hyde Park), popularni program koji se emituje dva puta sedmično i u kome se slušaoci javljaju telefonom, imao je protekle sedmice problema sa svojim telefonima. Linije prema studiju bile su blokirane u nekoliko navrata 4. juna (kada je predmet diskusije bilo postojanje dvije armije u Federaciji), a 6.juna bile su u potpunosti prekinute, što je prisililo urednika da odustane od predviđene rasprave o planovima da se pošalje službena B&H delegacija u Beograd na pregovore o uspostavljanju odnosa sa Srbijom. Domaćin programa primjetio je ovog drugog dana, da je teško povjerovati kako je prekid telefonskih linija slučajan, i dodao da Studio 99 nije po volji vladajuće garniture.

Voditelj ovog programa ne podstiče svoje anonimne slušaoce, koji se javljaju u program, na raspave o politici stranaka, ali se izražavaju brojne pritužbe na postojeći politički poredak. Jedan slušalac je 4.juna pitao: "Gdje ćemo mi, ateisti - hoćemo li u Albaniju?" Drugi je uzviknuo: "Kakva jedna armija! Treba pobiti sve ustaše. Ako smo mogli pobiti četnike, možemo i ustaše. Ja sam spreman prvi da uzmem pušku." Odmah mu je odgovorio drugi slušalac: "Ne slažem se s prethodnim slušaocem koji kaže da treba pobiti

sve ustaše. Mi moramo i možemo živjeti zajedno."

Nezavisna Televizija Studio 99, Sarajevo

Za razliku od "Hajd parka" na radiju, glavne televizijske vijesti Studija 99 "Oko 22", ne pokazuju tendenciju niti da osporavaju, niti da omalovažavaju vladajuću SDA. Izvještava se cjelovito i nekritički o svim protokolarnim istupima i izjavama Predsjednika Izetbegovića i drugih visokih dužnosnika, bez obzira da li se javljaju u državnim ili partijskim ulogama. Opozicione stranke i njihove vodje, s druge strane, izgleda da su adekvatno pokrivena izvještajima sa njihovih press konferencija i javnih nastupa.

TV B&H

Državna televizija počela je 3.juna da emituje u udarnom terminu svoj jednosatni sedmični izborni magazin. Stranke imaju na raspolaganju 4.5 minuta da iznesu svoje stavove. Tri manje stranke (uključujući i stranku gospodje Amile Omersoftić, direktora RTV B&H) i jedan nezavisni kandidat, učestvovali su u prvoj emisiji. Emisija, takodjer, pokriva i press

konferencije stranaka. One su, sa jednim izuzetkom u sedmici koja je praćena, (izvještajem sa konferencije Socijal Demokrata 5.juna), isključene iz "Dnevnika" u 19.30.

Osim što predstavnicima vladajuće stranke daje obiman prostor na ekranu, prikazujući ih u njihovim državnim ulogama, izvještači i voditelji TV B&H prividno izgledaju primorani da "ispravljaju" izjave i pritužbe čak i federalnih partnera SDA. Tako je 6.juna, nakon izvještaja u "Dnevniku" o tvrdnji Srpskog Gradjanskog Vijeća da vladini dužnosnici dozvoljavaju izbjeglicama da izbacuju Srbe iz njihovih kuća u predgradjima Sarajeva, izvještač upitao: " Zašto nisu rekli zbog čega se ti ljudi useljavaju u srpske kuće."

Još izrazitiji primjer takve prakse ponudjen je u istoj emisiji, u izvještaju sa press konferencije Vladimira Šoljića, ministra odbrane u Federaciji, na kojoj je on optužio bošnjačku stranu da obstruira usvajanje novog zakona o odbrani. Koristeći pokrivanje izjave glasom reportera, ili vadeći stvarne ministrove riječi izvan konteksta, stvoren je lažan utisak o Šoljićevoj izjavi, tako je izgledalo da se njegovi prigovori u stvari ne odnose na zastupnike SDA u Parlamentu.

Tehnička primjedba

Zbog teškoća u komunikacijama ove sedmice nismo primili izvještaj o monitoringu iz Banja Luke.

I.W.P.R. i MEDIA PLAN, Obala Kulina bana 4/I, 71000 Sarajevo, B&H
Tel/fax 071-667-735/736 and 663-478
E-mail: MEDIAPLAN_ZU@ZAMIR-SA.ztn.apc.org